

doc. ThDr. Ján Husár, PhD. (ed.)

**PRAVOSLÁVNY BIBLICKÝ ZBORNÍK
III/2016**

Diecezjalny ošrodek Kultury Prawoslawnej ELPIS
Gorlice 2016

Editor: doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Redakčná rada: prof. ThDr. Alexander Cap., CSc. – predseda
prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.
Ks. biskup ThDr. Paisjusz (Piotr Martyniuk), PhD.
Ks. ThDr. Roman Dubec, PhD.
doc. ThDr. Štefan Pružinský, PhD.
doc. ThDr. Miroslav Župina, PhD.
doc. ThDr. Štefan Šak, PhD.
doc. ThDr. Ján Husár, PhD.
ThDr. Vladimír Kocvár, PhD.

Recenzenti: prof. ThDr. Milan Gerka, CSc.
Ks. biskup ThDr. Paisjusz (Piotr Martyniuk), PhD.
Ks. ThDr. Roman Dubec, PhD.

Za jazykovú stránku zodpovedajú autori.

OBSAH

ALEXANDER CAP

Kain – Ábel a Set – dve cesty rozvoja civilizácie

Biblicko-exegetický výklad 1Mjž 4, 1-8 5

ALEXANDER CAP

Kain – Ábel a Set – dve cesty rozvoja civilizácie II

Biblicko-exegetický výklad 1Mjž 4, 9-16 26

ŠTEFAN PRUŽINSKÝ

Biblické učenie o zdržanlivosti v slovách a rozprávani 41

JÁN HUSÁR

Sociálna problematika v knihách malých prorokov (Historické pozadie účinkovania malých prorokov) 47

JÁN HUSÁR

Sociálna problematika v knihách malých prorokov

(Kniha proroka Joela) 53

MÁRIO BLAHOTA

Literárne typy v knihe Exodus (3. časť) 57

MÁRIO BLAHOTA

Doba Exodu (4. časť) 63

VLADIMÍR KOCVÁR

Kánon a apokryf 69

MARTIN KORMANÍK

Hagioterapia – terapia Bibliou 74

ЮРІЙ ДАНИЛЕЦЬ

«ГЛАСНИК» як джерело з історії православ'я на Підкарпатському Русі та в Східній Словаччині (1920-1941 рр.) 79

MARIÁN DERCO

*Krátko z činnosti a pôsobenia Bratstva monastiera
prepodobného Jóna Počajevského v Ladomírovej* 98

MIROSLAV ŠČERBEJ

*Život a činnosť metropolitu Jóna (Boreckého) v období zápasov
Pravoslávnej cirkvi západnej Rusi s uniatskou cirkvou a štátnou mocou
Rzeczizopolitej po uzavretí Brestlitovskej únie* 104

LUCIA DROTÁROVÁ

Od lenivosti k lenivosti 128

MAROŠ ŠIP

*Bibliotherapeutischer Einfluss des Buches auf Persönlichkeitsentwicklung
des Kindes (Beseitigung aggressiven Verhaltens)*.....134

MAROŠ ŠIP – ALEXANDRA PEKALOVÁ

Aktuálne otázky sociálno-patologických javov v spoločnosti.....146

**«ГЛАСНИК» ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ПРАВОСЛАВ'Я НА
ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСІ ТА В СХІДНІЙ СЛОВАЧЧИНІ
(1920-1941 РР.)**

доц. Юрій Данилець, кандидат історичних наук, PhD.

Православний рух на Підкарпатській Русі та в Східній Словаччині на початку ХХ ст. розвивався в тісному зв'язку з Сербською православною церквою (далі СПЦ). В 1691 р. в Австрійській імперії православні серби заснували самостійну церкву на чолі з митрополитом. Першим митрополитом був Арсеній Черноєвич, який носив титул патріарха¹. З 30-х років ХVІІІ ст. резиденція митрополита розташовувалася в Сремських Карловцях. У 1848 р. Карловацька митрополія була перетворена на патріархію, яка існувала до 1920 р., коли відбулося об'єднання та відновлення Сербської Патріархії².

Із відродженням православного руху у с. Бехерово (Шаришська жупа)³, с. Великі Лучки (Березька жупа) та с. Іза (Мараморошська жупа) у 1901-1903 рр. вірники цих населених пунктів звернулися з проханням про юрисдикційну опіку до карловацького митрополита-патріарха та до єпископа в Будапешті⁴. Через заборону імперського уряду сербська церква не могла надати реальної підтримки

---

¹ ЇАКИЋ S. *Velika seoba Srba i patrijarh Arsenije III Crnojević*. Novi Sad, 1990. 432 s.

² ВЕСЕЛИНОВИЋ Р. *Преглед историје Карловачке митрополије од 1695 до 1919 године* // Српска Православна Црква, 1219-1969: Споменица о 750-годишњици аутокефалности. Београд, 1969. С. 225-227; КОСТЯШОВ Ю. *Сербы в Австрийской монархии в ХVІІІ в.* Калининград, 1997. С. 60-70, 123-147.

³ ДАНИЛЕЦЬ Ю. *К истории православного движения в с.Бехерово в Восточной Словакии* // Государство, общество, церковь в истории России ХХ века. Материалы ХІ Международной научной конференции, посвященной Году истории России (Иваново, 15-16 февраля 2012 г.). Иваново: Издательство «Ивановский государственный университет», 2012. Часть 1. С. 105-110; ДАНИЛЕЦЬ Ю. *З історії православного руху в с. Бехерово* // Православний літопис. 2011. № 4. С. 26-29.

⁴ ДАНИЛЕЦЬ Ю. *Исторические предпосылки и причины православного движения на Закарпатье в начале ХХ века* // Альманах современной науки и образования [Текст]. №2: История, антропология, археология, этнография, краеведение, философия, теология, культурология, политология, юриспруденция и методика их преподавания. Тамбов: Грамота, 2007. С. 18-20.

православним. Тільки з розпадом Австро-Угорщини, Синод СПЦ відправив до Чехословаччини (далі ЧСР) свого делегата – єпископа Нішського Досифея (Васича)¹. 19 серпня 1921 р. в с. Іза відбувся перший православний собор, в якому взяли участь 179 чоловік від 60 православних громад, що представляли близько 60 000 вірників. Делегати обрали своїм єпископом Досифея, затвердили тимчасові статuti та офіційну назву «Карпаторуська східна православна церква»². 25 вересня 1921 р. єпископ Досифей взяв участь у хіротонії Горазда (Павліка) в єпископа Моравсько-Сілезького³. Після владики Досифея православною церквою керували делегати: Іринея (Чирич)⁴, Серафим (Йованович)⁵ та Йосиф (Цвїйович)⁶. В 1931 р. було створено Мукачівсько-Пряшівську православну єпархії. До її включення до складу Руської православної церкви в 1945 р.

---

¹ Преосвященный Досифей в Карпатской Руси // Русский Православный вестникъ. 1921. 9 сентября. С. 3; Преосвященный Досифей в Карпатской Руси и Организация Карпаторусской Православной Церкви // Русский Православный Вестник. 1921. С. 1; ИГНАТИЙ (ШЕСТАКОВ), ИЕРОДИАК, БУРЕГА В. Досифей (Васич). Досифей (Васич), исповедник, митрополит Загребский // Православная энциклопедия. Том XVI. М., 2007. С. 51-52.

² Учреждение православной церкви в Изе // Карпато-Русский вестник. 1921. 28 августа. С. 4.

³ БУРЕГА В. Горазд (Павлик), священномученик, епископ Чешский и Моравско-Силезский // Православная энциклопедия. Том XII. М., 2006. С. 88-92; ДОРОФЕЙ (ФИЛИПП), МИТР. Еп. Горазд – архипастырь-патриот // ЖМП. 1967. № 9. С. 53-64; ŠUVARSKÝ J. Bisk. Gorazd (Matěj Pavlík): 1879-1979. Praha, 1979. 257 s.

⁴ ДАНИЛЕЦЬ Ю. Діяльність єпископа Новосадсько-Бачкського Іринея (Чирича) на Підкарпатській Русі в 1927-1928 рр. // Carpatica-Карпатика. Вип. 35. Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат. Ужгород, 2006. С. 161-166.

⁵ ДАНИЛЕЦЬ Ю. Миссионерская деятельность епископов Иринея (Чирича) и Серафима (Ивановича) на Подкарпатской Руси (1927-1930 гг.) (на материалах Закарпатья) // Саборност VIII, Пожаревац, 2014. С. 101-116.

⁶ ДАНИЛЕЦЬ Ю. Окремі аспекти діяльності єпископа Йосифа (Цвїйовича) на Закарпатті в 1930-1931 рр. // Матеріали Дніпропетровської сесії II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Дніпропетровськ, 22 лютого 2013 р.). Частина V. Дніпропетровськ, 2013. С. 158-160. ИГНАТИЙ (ШЕСТАКОВ), ИЕРОМ. Иосиф (Цвййович) // Православная энциклопедия. Том XXV. М., 2011. С. 675-677.

епархією керували Дамаскін (Грданічка) (1931-1938 рр.)¹ та Володимир (Раїч (1938-1945 рр.)².

Вивчення історії православ'я першої половини ХХ ст. на Підкарпатській Русі та в Східній Словаччині ставить перед дослідником завдання залучення різноманітного джерельного матеріалу. Серед джерел особливе місце займають періодичні видання. Дана публікація присвячена аналізу офіційного видання СПЦ – журналу «Гласник». Названий часопис пройшов певну еволюцію свого розвитку. «Гласник Православне Цркве у Краљевіні Србіји» було засновано в 1898 р. Видавався з початку 1900 р. до 1907 р. раз на місяць, до 15 червня 1914 р. 2 рази на місяць. З 1920 р. часопис виходить під назвою – «Гласник. Службени лист Српске православне патријаршије», а з с 1939 р. – «Гласник. Службени лист Српске православне цркве». Редакторами часопису були Афанасій Попович, протоіереї: Сретен Вуїчич, Добривоє Ніколіч, Димитрій Руварац, Мілош Парента, єпископ Герман (Джоріч) (згодом патріарх сербський), протодиякон Живан Стефанович, єпископ Данило (Крстич), професор Драган Мілін³.

Нашу увагу привернули номери журналу, котрі виходили з 1920 р. по 1941 р. Після німецької окупації та арешту керівництва СПЦ видання часопису було призупинено, відновлено у післявоєнний період. Дослідивши наповнення часопису було виявлено більше 50 матеріалів, що стосуються історії православ'я на Підкарпатській Русі та в Східній Словаччині. Більшість публікацій носять інформативних характер та мають невеликий обсяг. Якщо проаналізувати кількісне наповнення «Гласника», то потрібно

---

¹ ДАНИЛЕЦЬ Ю. *Місіонерська діяльність єпископа Дамаскіна (Грданічки) на Підкарпатській Русі* // PRAVOSLAVNY BIBLICKY ZBORNİK. Горлице. I/2015. С. 103-113; HUMENSKY M. *Vladyka Damaskin (Grdanički)* // PRAVOSLÁVIE A SÚČASNOSŤ. Zborník príspevkov zo VII. Vedeckej konferencie študentov, absolventov a mladých vedeckých pracovníkov (Prešov, 31. marec 2015). – Prešov, 2015. – С. 102-107.

² ДАНИЛЕЦЬ Ю. *Пастырская деятельность епископа Владимира (Раича) в Закарпатье накануне и в годы Второй мировой войны* // Вестник Пермского университета. История. 2010. Вып. 1 (13). Война и российское общество. Пермь, 2010. С. 21-29.

³ ЧАРОТА И. *Гласник* // Православная энциклопедия. Том XI. М., 2006. С. 559-560; ЂИРКОВИЋ С. *Гласник* // Энциклопедија српске историографије. Београд, 1997. С. 67.

зауважити, що найбільше заміток було надруковано в 1931 р., 1934 р., 1935 р. та в 1938 р. – по 7 позицій, в 1936 р. – 6 позицій. 5 заміток вийшло в 1933 р., по 3 в 1923 р., 1939 р., 1940 р. В 1937 р. часопис надрукував всього 2 статті, в 1925 р., 1926 р., 1929 р., 1930 р. та в 1932 р. по одній публікації. Разом з тим, були такі роки, коли редакція не давала жодної інформації про життя Карпаторуської православної церкви та її наступниці Мукачівсько-Пряшівської єпархії (1921 р., 1922 р., 1924 р., 1927 р., 1928 р., 1941 р.).

Умовно можемо розділити опрацьований матеріал на чотири групи: 1) інформація про діяльність єпископів; 2) життя приходів; 3) розвиток монастирів; 4) загальна інформація, культурно-освітня діяльність церкви, статистика. Спочатку проаналізуємо тексти, що відносяться до першої групи. 14 січня 1923 р. редакція повідомила про хіротонію в Константинополі архієпископа Савватія (Врабец). У ті ж дні було висвячено в диякона, а потім рукоположено у сан священника д-ра Мілоша Червінку. Автор допису наголошував, що Савватій був обраний 15 червня 1922 р. на єпископа Празького, а раніше був ректором Холмської духовної семінарії¹. Згадана хіротонія призвела до утворення в Чехословаччині конкуруючої з СПЦ юрисдикції, що призвело до конфесійних суперечок. Архієпископа Савватій, заручившись підтримкою уряду, створив цілий ряд приходів та чернечих громад, більших з яких знаходилася на Підкарпатській Русі². Деякі дослідники історії церкви визначають період діяльності архієпископа Савватія як «савватієвський

---

¹ *Хіротонія Прашког Єпископа* // Гласник Српске православне патријаршије (далі Гласник). 1923. Број 7. 1 (14) марта. С. 77.

² Про діяльність архієпископа Савватія (Врабец) детальніше див.: MAREK, P., BUREHA V., DANILEC J. *Arcibiskup Sawatij (1880-1959). Nástin života a díla zakladatelské postavy pravoslavné církve v Československé republice. K 50. výročí úmrtí (1959-2009)*. Olomouc, Univerzita Palackého 2009. 250 s.; ДАНИЛЕЦЬ Ю. *Діяльність архієпископа Савватія (Врабец) на Підкарпатській Русі у 1920-1930-х рр.* // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Збірник наукових праць. Вип. 10. Львів, 2009. С. 135-146; MAREK P., DANILEC J. *Prispevek k poznani aktivít arcibiskupa Sawatije na Podkarpatske Rusi v proni polovine 20. století* // *Kulturne dejiny*. 2010. №1. С. 24-43; MAREK P., DANILEC J. *Contribution to the Knowledge of Archbishop Sawatij's Activities in Subcarpathian Rutheniain the First Half of the 20 th Century* // *Kulturne dejiny / Cultural History*, Volume 5, Ruzomberok, 2014. pp. 58-79.

розкол»¹. 14 квітня того ж року часопис розміщає півтори сторінкову статтю, присвячену Празькій архієпископії та відносинам з СПЦ. Редакція наголошувала, що крім новоствореної структури в ЧСР вже діяли дві єпархії – Моравська, на чолі з єпископом Гораздом (Павлік) та Карпаторуська, якою керував делегат СПЦ – єпископ Досифей (Васич). Далі, в 9 позиціях, проаналізовано особливості управління архієпископії. Вона поділялася на три частини: Празьку, Моравську та Карпаторуську єпархії. На чолі єпархій могли бути архієреї, що отримали вищу духовну освіту та досягли 30 річного віку. При богослужінні священники повинні були згадувати свого єпископа, єпископ – архієпископа, архієпископ – вселенського патріарха². Часопис повернувся до проблематики діяльності архієпископа Савватія тільки в 1926 р. У №12 від 28 червня було розміщено невелику замітку під назвою «Уклањање неканонског епископа Саватија» (Усунення неканонічного єпископа Савватія)³. Редакція повідомляла, що згідно розпорядження Міністерства Шкіл і Народної освіти ЧСР від 15 березня 1926 р. за №16462 – VI/26 «неканонічного єпископа Савватія усунуто від усіх церковних посад, духовне керівництво передано єпископу Горазду Павліку»⁴. Дуже критично редакція поставилася до проголошення Карпатської України. У дописі «Тешки дани у Карпатској Русије» повідомлялося, що архієпископ Савватій проголосив себе головою «української Православної Церкви в Карпатах». «Українська уряд радий був підтвердити новий статут єпархії, але люди не виказали жодного бажання признати нового архієпископа замість єдиною законного мукачівсько-пряшівського єпископа Володимира»⁵. Потрібно зауважити, що інформація щодо статусів є не зовсім точною. З архівних джерел відомо, що 23 листопада 1938 р. члени

---

¹ СИДОР Д., СВЯЩЕНИК. „Савватійський розкол“ у Підкарпатській Русі // Християнська Родина. 1998. 3 вересня. С. 2; 14-15; Савватіевский раскол // Русская Земля. 1923. 6 сентября. С. 3.

² Православье у Чешкој // Гласник. 1923. Број 5. 1 (14) априла. С. 102.

³ Уклањање неканонског епископа Саватија // Гласник. 1926. Број 12. 15 (28) јунија. С. 189.

⁴ Там само.

⁵ Из Карпатске Русије. Тешки дани у Карпатској Русији // Гласник. 1939. Број 6. 16 (29) марта. С. 142.

Синодального комітету, що був створений для керівництва священиками-савватіївцями, подали прохання до влади Карпатської України про визнання константинопольської юрисдикції та затвердження нових тимчасових статутів української православної церкви¹. Згідно статуту планувалося створити «Українську Православну Митрополію» на основі томосу патріарха Мелетія (Метаксакис) від 6 березня 1923 р. Церква мала перебувати в канонічному єднанні з Константинополем. Українська православна митрополія в Карпатській Україні повинна була стати частиною чехословацької архієпископії, з якою підтримувати зв'язок через митрополита, який повинен був обиратися на свою посаду посмертно. Утворювалася митрополича управа, що складалася з: 1) канцелярії, на чолі з канцлером; 2) митрополичої ради, до якої входили митрополит – голова ради і шість членів, які обиралися митрополичою радою²; 3) духовного суду; 4) митрополичих зборів, які склалися з усіх священиків митрополії і по одному делегату з кожної церковної громади чи монастиря. Адміністративна робота в митрополії покладалася на канцлера, окружних пресвітерів, парохів та ігуменів монастирів³. Церковні громади, монастирі і митрополія отримували права юридичної особи і могли набувати рухоме і нерухоме майно, засновувати світські та духовні учбові заклади та товариства, видавати часописи тощо⁴. Мовою документації митрополії проголошувалася українська. Засновниками «Української православної митрополії» виступали церковні громади сіл Копашнево, Дубове, Волоське, Нижня Колочава, Горб, Королево та монастирі в Чумальові, Дубрівці, Дубовому. Але влада Карпатської України не схвалила згаданий вище статут.

Три невеликі замітки присвячені діяльності на Підкарпатській Русі єпископа Бітольського Йосифа (Цвйовича). В №1 за 1931 р. часопис повідомив, що православне населення із захопленням вітало делегата Собору СПЦ⁵. В №18 від 15 (28) вересня 1931 р.

---

¹ Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 109. Оп. 1. Спр. 461. Арк. 6.

² Там само. Арк. 7.

³ Там само. Арк. 7 об.

⁴ Там само. Арк. 8.

⁵ Чехословачка // Гласник. 1931. Број 1. 1 (14) јануара. С. 14.

редакція надрукувала інформацію надану самим архієреєм. Владика стверджував, що народ на Підкарпатті є дуже набожним, але в краї дуже мало інтелігенції, яка б була віддана Православ'ю. Мукачівська єпархія складалася з 147 церковних громад, 150 священиків та кількох чоловічих та жіночих монастирів. Загальна кількість вірників, за підрахунками єпископа Йосифа, складала 150 000 осіб¹. У номері від 28 грудня 1931 р. «Гласник» характеризує публікацію з газети «Православная Карпатская Русь», присвячену тоді вже митрополиту Йосифу. Згадане видання дякувало архієрею за його невтомні пастирські труди на Підкарпатській Русі, відзначало його заслуги для церкви та народу².

У газеті виявлено дві інформації, що стосуються єпископа Мукачівсько-Пряшівського Дамаскіна (Грданички). У статті «Устоличєє Карпаторуског Єпископа» повідомлялося про єпископську інтронізацію, що відбулася в Мукачеві 7 грудня 1931 р. Постановлення на кафедру звершив митрополит Йосиф (Цвійович)³. Святкове богослужіння відбулося в старому, дерев'яному храмі, котрий мукачівська громада купила від вірників с. Шелестово. Зараз ця культова споруда знаходиться в музеї-скансені в Ужгороді. Черговий допис вийшов у 1938 р. та стосувався від'їзду владика Дамаскіна на американсько-канадську кафедру⁴.

Останньому мукачівсько-пряшівському єпископу Володимирі (Раїчу) часопис присвятив 3 статті. Перший допис, що привернув нашу увагу, стосується чернечого постригу майбутнього архієрея. Постриг здійснив Святійший Патріарх Варнава в монастирі Раковица 4 травня 1937 р. На богослужінні були присутні першоієрарх Руської православної церкви закордоном митрополит Анастасій,

---

¹ *Православна церква у Карпатскої Русі* // Гласник. 1931. Број 18. 15 (28) септембра. С. 286.

² *Благодарност Карпаторуса Преосвештеню Г. Епископу Јосифу* // Гласник. 1931. Број 22, 23, 24. 15 (28) децембра. С. 375.

³ *Устоличєє Карпаторуског Єпископа* // Гласник. 1931. Број 22, 23, 24. 15 (28) децембра. С. 375.

⁴ *Преосвештени епископ г. д-р Дамаскин отпутовао у Америку* // Гласник. 1931. Број 25, 26. 27 септембра (28) октобра. С. 668.

єпископи Митрофан, Йован, Савва¹. В №28-29 від 28 листопада 1938 р. було надруковано об'ємний допис, присвячений обранню нового мукачівського архієрея. Повідомлялися біографічні відомості про єпископа Володимира. Він народився 11 січня 1882 р. в Ужицях в родині Миколи та Олени. Працював професором чоловічої реальної гімназії в Белграді. Рукоположений у сан ієродиякона 10 травня 1937 р., в сан ієромонаха 13 травня 1938 р. У лютому 1938 р. висвячений а архімандрита і призначений редактором часопису «Гласник». У червні 1938 р. Архієрейським Собором СПЦ обраний на мукачівсько-пряшівську кафедру. 30 жовтня 1938 р. в соборному храмі патріархії було здійснено хіротонію єпископа Володимира (Раїча). Богослужіння очолив патріарх Варнава у співслужінні митрополитів Анастасія та Досифея, єпископів Іриней та Сімеона, 13 священників та ієромонахів. Храм був переповнений колегами та учнями єпископа Володимира. Після вручення архієрейського жезлу єпископ Володимир виголосив промову, яка надрукована на сторінках «Гласника»². 15 вересня 1940 р. часопис інформував про поїзду єпископа Володимира до монастиря в с. Ладомирово на Пряшівщині. Владика відслужив літургію в монастирському храмі, а потім відправив парастас на кладовищі російських воїнів, що загинули в Першій світовій війні. У с. Вилагі преосвященний Володимир освятив іконостас нового храму, який спорудили на кошти заробітчан-американців³.

В №16-17 від 1934 р. часопис повідомив про хіротонію та поставлення на Сан-Франциську та Північно-Американську кафедру відомого місіонера архімандрита Віталія (Максименко)⁴.

Таким чином, інформації про діяльність єпископів на Підкарпатській Русі та Східній Словаччині на сторінках «Гласника» друкувалося не багато. Переважна більшість статей складаються з

---

¹ *Свечано монашење г. Љубомира Н. Рајића* // Гласник. 1937. Број 9, 10. 20 маја (2 јуна). С. 302.

² *Нов епископ Мукачевско-Прјашевски господин Владимир (Рајић)* // Гласник. 1938. Број 28, 29. 15 (28) новембра. С. 717-721.

³ *Из Словачке* // Гласник. 1938. Број 18. 15 (2) септембра. С. 692.

⁴ *Карпатска Русија* // Гласник. 1934. Број 16, 17. 17 (30) мај. С. 274.

кількох рядків, рідко півсторінки чи сторінка. Більше публікацій виявлено нами по трьох наступних групах.

14 липня 1925 р. «Гласник» у замітці «Православна Црква у Карпатській Русі» повідомляв, що в м. Хуст знаходиться осідок православної духовної консисторії. Наголошувалося на важливий проблемі в житті єпархії – конфліктах через храми та церковне майно¹. Знаходимо на сторінках часопису інформацію про освяченнях новозбудованих храмів на Підкарпатській Русі та в Східній Словаччині. Газета повідомляла про освячення церков та створення нових громад в селах: Чопівці², Коропець³ на Мукачівщині, Сойми на Міжгірщині, Велятині⁴, Горінчові, Стеблівці⁵ на Хустщині, Малій Копані⁶ та в м. Севлюш (нині Виноградів)⁷, Собатині⁸, Білках⁹, Ільниці, Кушниці¹⁰ біля Іршави, в Сваляві та Березниках¹¹, Великому Бичкові на Рахівщині, в Буштині біля Тячева¹². Кілька разів часопис згадує с. Великі Лучки на Мукачівщині¹³, ¹⁴. Цей населений пункт був одним із центрів православного руху на Підкарпатській Русі на початку ХХ ст. На 1938 р. православна громада лучан складала 6 000 осіб. У вересні 1938 р. владика Дамаскин освятив сільський храм, котрий був найбільшим у краї¹⁵.

---

¹ *Православна Црква у Карпатській Русі* // Гласник. 1925. Број 13. 1 (14) јула. С. 202.

² *Нови православни храм у Подкарпатској Русі* // Гласник. 1931. Број 13. 1 (14) јуна. С. 203.

³ *У Карпатској Русі. Православље се шири* // Гласник. 1934. Број 27, 28. 26 август (8 серп.). С. 431.

⁴ *Освећење нових цркава у Подкарпатској Русі* // Гласник. 1933. Број 38, 39. 12 октобар (29 септ.). С. 629.

⁵ *У Карпатске Русі. Нове цркве* // Гласник. 1936. Број 30, 31. 6 (19) децембра. С.710.

⁶ *Православље у Карпатској Русі* // Гласник. 1933. Број 46, 47. 23 (10) децембар. С. 795-796.

⁷ *У Карпатској Русі* // Гласник. 1934. Број 25. 31 јули (13 август). С. 395.

⁸ *У Карпатској Русі. Враћање у православије* // Гласник. 1934. Број 5, 6. 14 (27) фебруар. С.96.

⁹ *Нова црква* // Гласник. 1935. Број 32. 20 новембар (3 дец.). С. 596.

¹⁰ *У Карпатске Русі. Нове цркве...*

¹¹ Там само.

¹² Там само.

¹³ *У Карпатске Русі. Нове цркве...*

¹⁴ *Из Карпатског Русіје. Највећа црква* // Гласник. 1938. Број 4, 5. 2 (15) фебруара. С. 73.

¹⁵ Там само.

Знаходимо в часописі інформацію про діяльність 3 монастирів та скитів на Підкарпатській Русі та в Східній Словаччині. 14 жовтня 1930 р. журнал розмістив «Оголошення», що стосувалося зібрання коштів для побудови монастирського храму в Ладомирові. Архієрейський Синод СПЦ своїм розпорядженням за №2303/1088 від 13 вересня 1930 р. дозволив членам духовної місії збирати кошти на території Сербської патріархії. Церковну споруду планувалося присвятити пам'яті російським воїнам, які загинули в Першій світовій війні¹. У 1931 р. до Ладомировської обители було доставлено цілий ряд православних святинь: хрест з Гробу Господнього в Єрусалимі з частинкою Животворящого Хреста, ікони Іверської Божої Матері, Великомученика Пантелеймона, Пророка Іллі, ковчег з частинками мощів св. Іоанна Хрестителя, Григорія Богослова, Великомучениці Параскеви. Названі святині були подаровані православним вірникам Пряшівської Русі від святої гори Афон, Єрусалимської та Сербської православних церков². Повідомляв часопис про видавничу діяльність Ладомировського монастиря. 28 січня 1936 р. знаходимо інформацію про видання «Православний церковний календар»³, пізніше про «Православный Путь»⁴.

Про монастир в Домбоках «Гласник» писав, що його засновано митрополитом Йосифом (Цвійовичом) в центрі Мукачівського округу. На 1933 р. чернеча обитель досягла певного матеріального достатку, кількість черниць збільшилася до 20 осіб. Архітектор о. Всеволод Коломацький перебудував приміщення господарської школи під монастирський храм⁵. 15 лютого 1936 р. часопис надрукував інформацію про відновлення древнього Драгівського монастиря на Хустщині. По благословенню єпископа Дамаскина архімандрит Матфей (Вакаров) у співслужінні 6 священників освятив наріжний камінь під монастирський храм. За дорученням єпархії,

---

¹ *Оглас* // Гласник. 1930. Број 19. 1 (14) октобра. С. 302-303.

² *Православне светиште на Карпатску Русију* // Гласник. 1931. Број 11, 12, 13 (28) јуна. С. 189.

³ *Православный Церковный Календарь* // Гласник. 1936. Број 1, 2, 15 (28) јануар. С. 41.

⁴ *Нови часопис* // Гласник. 1936. Број 12, 13, 4 (17) јуна. С. 321.

⁵ *Освећење нових црква у Подкарпатској Русији...* С. 629-630.

роботу по відродженню обителі взяв на себе ієромонах Вікентій (Орос) ¹.

Редакція слідувала за діяльністю керівних єпархіальних органів. 28 серпня 1931 р. «Гласник» повідомив про перенесення резиденції єпископа з Хуста до Мукачева². На той час на чолі єпархії стояв владика Йосиф (Цвйович). Восени 1935 р. в монастирях в с. Ладомирові та в с. Іза єпископ Дамаскін провів збори священників. У дописі під назвою «Скупштине свештеника» читаємо, що на зібранні обговорювалися питання відкриття недільних шкіл та єпархіальної бібліотеки, стан освітнього рівня духовенства³. У №30 від 1938 р. журнал подав інформацію про збори представників православних парафій Підкарпатської Русі в с. Іза на Хустщині. Для захисту духовних та матеріальних інтересів православного населення було засновано «руську православну раду». Почесним головою ради обрали архімандрита Олексія (Кабалюка), дійсним головою – суддю П. В. Петрова з Ужгорода⁴. Рада мала філії в Мукачеві, Хусті, Керецьках, Буштині. Члени організації зобов'язувалися читати Євангеліє кожен день, по неділях і в святкові дні відвідування храм Божий, брати участь в зборах⁵.

Тільки один раз часопис подав інформацію про рукоположення та призначення на приходи священників в Мукачівсько-Пряшівській єпархії. Про інші єпархії СПЦ такі дані публікувалися регулярно. Відомості стосуються 1933 р., коли владика Дамаскін 19 серпня рукоположив у сан ієромонаха собрата Свято-Миколаївського монастиря Йосифа (Поповича). 20 серпня у с. Велятино у сан священника було рукоположено диякона Миколу Країла, випускника Бітольської семінарії. Відбулися переміщення та

---

¹ *Из Карпатске Русији. Обновљање манастира // Гласник. 1936. Број 3,4. 2 (15) фебруар. С. 69.*

² *Православна епархија Мукачевска у Чехословачкој // Гласник. 1931. Број 16. 15 (28) августа. С. 253.*

³ *Из Карпатске Русије. Скупштине свештеника // Гласник. 1935. Број 30. 1 (14) новембар. С. 585.*

⁴ *Из Чехословачке. Руски православни савет // Гласник. 1938. Број 30. 1 (14) децембра. С. 776.*

⁵ *Карпаторуски православни савез омладине // Гласник. 1938. Број 4-5. 2 (15) фебруара. С. 73.*

призначення священників: о. І. Чаусов направлений священником в Пряшів та Кошиці, ієромонах Ігнатій (Чокина) до с. Чопівці, ієромонах Аверкій (Таушев) до Ужгорода, о. М. Країло – до Кричова, о. Д. Беляков до Неліпина¹. Протягом 1933 р. померло 4 священники Мукачівсько-Пряшівської єпархії (М. Мейгеш, Іов (Шнуров), Л. Вратський, Л. Тиблевич)².

Об'ємний допис надруковано в часописі про святкування 20 – річчя Мараморош-Сиготського процесу в с. Іза. Стаття підписана криптонімом М. С. На богослужінні були присутні ряд єпископів та близько 30 000 вірників. На стіні православного храму встановили та освятили меморіальну дошку в честь засуджених на процесі³.

Важливим питанням для розвитку православної церкви у краї була освіта. Освітній рівень більшості населення був низьким, не вистачало грамотних священників і не було де їх готувати. У 1932 р. часопис інформував, що чехословацька влада прийняла рішення виділити 200 000 чеських крон на відкриття православної семінарії в Мукачеві⁴. Однак фінансування так і не було виділено. У 1938 р. на учительських зборах у Сваляві було засновано Товариство руських православних вчителів на честь митрополита Антонія (Храповицького). Мета товариства «домагатися створення єпархіальної гімназії і вищої богословської школи з кафедрами руської історії, історії руської церкви, історії Карпатської Русі, російської мови та літератури. Планувалося створення також жіночої православної гімназії та періодичного видання. До товариства записалося 400 осіб⁵. Не стояли осторонь і монастирі. Восени 1940 р. при Ладомировському монастирі було відкрито двохрічні богословсько-пастирські курси. На навчання приймалося 10 осіб віком не старіше

---

¹ *Єпархија Мукачевско-прјашевска* // Гласник. 1932. Број 40, 41. 25 (12) октобар. С. 643.

² Там само.

³ *20-то годишњица Мармарош_Сигетског процеса противу 94 православнох карпаторуса (1913-1914 год)* // Гласник. 1934. Број 16, 17. 17 (30) мај. С. 255-257.

⁴ *Православна црква у Чехословачкој* // Гласник. 1932. Број 9. 1 (14) маја. С. 142.

⁵ *Из Карпатске Русије. Руски православни учитељи* // Гласник. 1938. Број 23, 24. 7 (20) септембра. С. 628.

50 років та зі свідоцтвам 4 розряду середньої школи¹. Через те, що грамотних священиків не вистачало, єпископи відправляли кандидатів на навчання до Сербії. 15 серпня 1940 р. «Гласник» опублікував зведену таблицю кількості учнів-закарпатців у сербських духовних навчальних закладах. У Белградському університеті навчалася 3 чол., в богословських семінаріях – 15 чол. та в чернечій школі – 2 осіб².

У м. Хуст з 1930 р. діяв єпархіальний гімназійний інтернат під керівництвом архімандрита Олексія (Кабалюка). Вже через чотири роки після його відкриття там проживало 40 учнів з віддалених сіл. Влада надавала інтернату мінімальну допомогу, в основному дітей утримували за рахунок церковних громад. Вихователем у закладі працював, згодом відомий церковний діяч та вчений, ієромонах Філіп (Гарднер)³.

Приділяв часопис увагу також будівництву та облаштуванню єпархіальної резиденції в Мукачеві. 12 жовтня 1935 р. «Гласник» розмістив на своїх шпальтах фотографію проекту єпископської резиденції. План споруди розробили російські «білоемігранти», що проживали в Празі – Терехов та Симонов. Загальна вартість будівництва складала близько 250 000 чеських крон. У резиденції планувалося розташувати домовий храм, канцелярію, єпископські апартаменти⁴. Окремо було надруковано допис про освячення наріжного каменю під резиденцію. Використовуючи матеріали газети «Православная Русь» невідомий автор наголошує, що на свято прийшло кілька тисяч вірників з Мукачева, Гукливого, Ганьковиці, Червеньова, Горонди, Великих Лучок, Ракошина. Божественну літургію відправили 8 священиків і два диякони на чолі з архімандритом Олексієм (Кабалюком). Під час богослужіння до православ'я приєдналося 18 місцевих студентів⁵.

---

¹ *Из Словацке // Гласник. 1940. Број 21. 1 новембра (10) октобра. С. 781.*

² *Статистика // Гласник. 1940. Број 16. 15 (2) августа. С. 634.*

³ *Мукачевско трјашевска епархија // Гласник. 1932. Број 8. 15 (28) априла. С. 124.*

⁴ *Нова епископска зграда у Мукачеву // Гласник. 1935. Број 26, 27. 29 септембра (12 окт.). С. 483.*

⁵ *Из Карпатске Русије. Историјски дан у Мукачеву // Гласник. 1935. Број 32. 20 новембар (3 дец.). С. 596.*

Знаходимо на шпальтах «Гласника» окремі замітки, що містять статистичні дані. У 1929 р. часопис повідомляв, що на Підкарпатській Русі налічується 100 громад¹. У 1935 р. кількість вірників зросла до 180 000 вірників². Після угорської окупації частини Підкарпатської Русі редакція наводила статистику співвідношення релігійних громад у краї. На території, що за Віденський арбітражем відійшла Угорщині, проживало 31 000 римо-католиків, 43 700 уніатів, 1 278 православних та 95 200 іудеїв. Залишилося в кордонах автономного краю 36 100 римо-католиків (6, 5%), 315 400 уніатів (57, 1%), 110 756 православних (20, 1 %) та 90 000 іудеїв³.

Часопис «Гласник» слідкував за розвитком православ'я на Підкарпатській Русі та в Східній Словаччині. Матеріали, що розміщалися на сторінках видання, носили переважно інформативний характер. Аналітичних публікацій з різних проблем життя православних зустрічаємо дуже мало. Умовно ми розділили опрацьований матеріал на 4 групи, що дало можливість більш детально зупинитися на окремих аспектах історії церкви. Важлива інформація стосується біографії сербських архієреїв, життя православних приходів та монастирів, впорядкування єпархіальної структури, церковних органів тощо. Інформацію часопис черпав як від діючих єпископів так і з періодичних видань православного світу. Зважаючи на певну заангажованість редакції, потрібно критично ставитися до надрукований в журналі матеріалів.

Список джерел та літератури:

- Благодарност Карпаторуса Преосвештеном Г. Епископу Јосифу // Гласник. 1931. Број 22, 23, 24. 15 (28) децембра. С. 375.*
- БУРЕГА В. *Горзд (Павлик), священномученик, епископ Чешский и Моравско-Силезский // Православная энциклопедия. Том XII. М., 2006. С. 88-92.*

---

¹ *Прелаз у Православље // Гласник. 1929. Број 13. 1 (14) јула. С. 202.*

² *У мукачевско-тргашевској епархији // Гласник. 1935. Број 30. 1 (14) новембар. С. 565.*

³ *Карпатска Русија // Гласник. 1939. Број 3. 5 (18) фебруара. С. 67.*

- ВЕСЕЛИНОВИЋ Р. Преглед историје Карловачке митрополије од 1695 до 1919 године // Српска Православна Црква, 1219-1969: Споменица о 750-годишњици аутокефалности. Београд, 1969. С. 225-22.
- HUMENSKY M. *Vladyka Damaskin (Grdanički)* // PRAVOSLÁVIE A SÚČASNOSŤ. Zborník príspevkov zo VII. Vedeckej konferencie študentov, absolventov a mladých vedeckých pracovníkov (Prešov, 31. marec 2015). – Prešov, 2015. – С. 102-107.
- ДАНИЛЕЦ Ю. *Исторические предпосылки и причины православного движения на Закарпатье в начале XX века* // Альманах современной науки и образования [Текст]. №2: История, антропология, археология, этнография, краеведение, философия, теология, культурология, политология, юриспруденция и методика их преподавания. Тамбов: Грамота, 2007. С. 18-20.
- ДАНИЛЕЦ Ю. *К истории православного движения в с.Бехеро в Восточной Словакии* // Государство, общество, церковь в истории России XX века. Материалы XI Международной научной конференции, посвященной Году истории России (Иваново, 15-16 февраля 2012 г.). Иваново: Издательство «Ивановский государственный университет», 2012. Часть 1. С. 105-110.
- ДАНИЛЕЦ Ю. *Миссионерская деятельность епископов Иринея (Чирича) и Серафима (Иоановича) на Подкарпатской Руси (1927-1930 гг.) (на материалах Закарпатья)* // Саборност VIII, Пожаревац, 2014. С. 101-116.
- ДАНИЛЕЦ Ю. *Пастырская деятельность епископа Владимира (Раича) в Закарпатье накануне и в годы Второй мировой войны* // Вестник Пермского университета. История. 2010. Вып. 1 (13). Война и российское общество. Пермь, 2010. С. 21-29.
- ДАНИЛЕЦЬ Ю. *Діяльність архієпископа Савватія (Врабець) на Підкарпатській Русі у 1920-1930-х рр.* // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Збірник наукових праць. Вип. 10. Львів, 2009. С. 135-146.
- ДАНИЛЕЦЬ Ю. *Діяльність епископа Новосадсько-Бачкського Иринея (Чирича) на Підкарпатській Русі в 1927-1928 рр.* // Carpatica-Карпатика. Вип. 35. Європейські цінності та конфесійно-націо-

- нальна ідентичність населення Українських Карпат. Ужгород, 2006. С. 161-166.
- ДАНИЛЕЦЬ Ю. *З історії православного руху в с. Бехерово* // Православний літопис. 2011. № 4. С. 26-29.
- ДАНИЛЕЦЬ Ю. *Місіонерська діяльність єпископа Дамаскина (Грданички) на Підкарпатській Русі* // PRAVOSLAVNY BIBLICKY ZBORNIK. Горлице. I/2015. С. 103-113.
- ДАНИЛЕЦЬ Ю. *Окремі аспекти діяльності єпископа Йосифа (Цвієвича) на Закарпатті в 1930-1931 рр.* // Матеріали Дніпропетровської сесії II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Дніпропетровськ, 22 лютого 2013 р.). Частина V. Дніпропетровськ, 2013. С. 158-160.
- 20-то годишњица Мармарош_Сигетског процеса противу 94 православних карпаторуса (1913-1914 год)* // Гласник. 1934. Број 16, 17. 17 (30) мај. С. 255-257.
- Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 109. Оп. 1. Спр. 461.*
- ДОРОФЕЙ (ФИЛИПП), МИТР. *Еп. Горазд – архипастырь-патриот* // ЖМП. 1967. № 9. С. 53-64.
- Епархија Мукачевско-прјашевска* // Гласник. 1932. Број 40, 41. 25 (12) октобар. С. 643.
- ИГНАТИЙ (ШЕСТАКОВ), ИЕРОДИАК, БУРЕГА В. *Досифей (Васич). Досифей (Васич), исповедник, митрополит Загребский* // Православная энциклопедия. Том XVI. М., 2007. С. 51-52.
- ИГНАТИЙ (ШЕСТАКОВ), ИЕРОМ. *Иосиф (Цвийович)* // Православная энциклопедия. Том XXV. М., 2011. С. 675-677.
- Из Карпатске Русије. Историјски дан у Мукачеву* // Гласник. 1935. Број 32. 20 новембар (3 дец.). С. 596.
- Из Карпатске Русије. Руски православни учитељи* // Гласник. 1938. Број 23, 24. 7 (20) септембра. С. 628.
- Из Карпатске Русије. Скупштине свештеника* // Гласник. 1935. Број 30. 1 (14) новембар. С. 585.
- Из Карпатске Русије. Тешки дани у Карпатској Русији* // Гласник. 1939. Број 6. 16 (29) марта. С. 142.

- Из Карпатске Русији. Обновљање манастира // Гласник. 1936. Број 3,4. 2 (15) фебруар. С. 69.*
- Из Карпатское Русије. Највећа црква // Гласник. 1938. Број 4, 5. 2 (15) фебруара. С. 73.*
- Из Словачке // Гласник. 1938. Број 18. 15 (2) септембра. С. 692.*
- Из Словачке // Гласник. 1940. Број 21. 1 новембра (10) октобра. С. 781.*
- Из Чехословачке. Руски православни савет // Гласник. 1938. Број 30. 1 (14) децембра. С. 776.*
- Карпаторуски православни савез омладине // Гласник. 1938. Број 4-5. 2 (15) фебруара. С. 73.*
- Карпатска Русија // Гласник. 1934. Број 16, 17. 17 (30) мај. С. 274.*
- Карпатска Русија // Гласник. 1939. Број 3. 5 (18) фебруара. С. 67.*
- КОСТЯШОВ Ю. *Сербы в Австријској монархији в XVIII в.* Калининград, 1997. С. 60-70, 123-147.
- MAREK P., DANILEC J. *Contribution to the Knowledge of Archbishop Sawatij's Activities in Subcarpathian Rutheniain the First Half of the 20th Century // Kultúrne dejiny / Cultural History, Volume 5, Ruzomberok, 2014. pp. 58-79.*
- MAREK P., DANILEC J. *Prispevek k poznani aktivít arcibiskupa Sawatije na Podkarpatske Rusi v proni polovine 20. století // Kultúrne dejiny. 2010. №1. С. 24-43.*
- MAREK P., BUREHA V., DANILEC J. *Arcibiskup Sawatij (1880-1959). Nástin života a díla zakladatelské postavy pravoslavné církve v Československé republice. K 50. výročí úmrtí (1959-2009).* Olomouc, Univerzita Palackého 2009. 250 s.
- Мукачевско прјашевска епархија // Гласник. 1932. Број 8. 15 (28) априла. С. 124.*
- Нов епископ Мукачевско-Прјашевски господин Владимир (Рајић) // Гласник. 1938. Број 28, 29. 15 (28) новембра. С. 717-721.*
- Нова епископска зграда у Мукачеву // Гласник. 1935. Број 26, 27. 29 септембра (12 окт.). С. 483.*
- Нова црква // Гласник. 1935. Број 32. 20 новембар (3 дец.). С. 596.*
- Нови православни храм у Подкарпатској Русији // Гласник. 1931. Број 13. 1 (14) јуна. С. 203.*
- Нови часопис // Гласник. 1936. Број 12, 13. 4 (17) јуна. С. 321.*
- Оглас // Гласник. 1930. Број 19. 1 (14) октобра. С. 302-303.*

- Освећење нових цркава у Подкарпатској Русији* // Гласник. 1933. Број 38, 39. 12 октобар (29 сент.). С. 629.
- Православље у Карпатској Русији* // Гласник. 1933. Број 46, 47. 23 (10) децембар. С. 795-796.
- Православље у Чешкој* // Гласник. 1923. Број 5. 1 (14) априла. С. 102.
- Православна епархија Мукачевска у Чехословачкој* // Гласник. 1931. Број 16. 15 (28) августа. С. 253.
- Православна црква у Карпатској Русији* // Гласник. 1931. Број 18. 15 (28) септембра. С. 286.
- Православна Црква у Карпатској Русији* // Гласник. 1925. Број 13. 1 (14) јула. С. 202.
- Православна црква у Чехословачкој* // Гласник. 1932. Број 9. 1 (14) маја. С. 142.
- Православне светине на Карпатску Русију* // Гласник. 1931. Број 11, 12. 13 (28) јуна. С. 189.
- Православный Церковный Календарь* // Гласник. 1936. Број 1, 2. 15 (28) јануар. С. 41.
- Прелаз у Православље* // Гласник. 1929. Број 13. 1 (14) јула. С. 202.
- Преосвећени епископ г. д-р Дамаскин отпутовао у Америку* // Гласник. 1931. Број 25, 26. 27 септембра (28) октобра. С. 668.
- Преосвященный Досифей в Карпатской Руси* // Русский Православный вестникъ. 1921. 9 септембра. С. 3.
- Преосвященный Досифей в Карпатской Руси и Организация Карпаторусской Православной Церкви* // Русский Православный Вестник. 1921. С. 1.
- Савватиевский раскол* // Русская Земля. 1923. 6 септембра. С. 3.
- Свечано монашење г. Љубомира Н. Рајића* // Гласник. 1937. Број 9, 10. 20 маја (2 јуна). С. 302.
- СИДОР Д., СВЯЩЕНИК. „Савватійвський розкол” у Підкарпатській Русі // Християнська Родина. 1998. 3 вересня. С. 2; 14-15.
- Статистика* // Гласник. 1940. Број 16. 15 (2) августа. С. 634.
- ЂИРКОВИЋ С. *Гласник* // Енциклопедија српске историографије. Београд, 1997. С. 67.
- У Карпатске Русији. Нове цркве* // Гласник. 1936. Број 30, 31. 6 (19) децембра. С.710.

- У Карпатској Русији // Гласник. 1934. Број 25. 31 јули (13 август). С. 395.
- У Карпатској Русији. Враћање у православне // Гласник. 1934. Број 5, 6. 14 (27) фебруар. С.96.
- У Карпатској Русији. Православље се шири // Гласник. 1934. Број 27, 28. 26 август (8 серп.). С. 431.
- У мукачевско-прјашевској епархији // Гласник. 1935. Број 30. 1 (14) новембар. С. 565.
- Уклањање неканонског епископа Саватија // Гласник. 1926. Број 12. 15 (28) јунија. С. 189.
- Устоличење Карпаторуског Епископа // Гласник. 1931. Број 22, 23, 24. 15 (28) децембра. С. 375.
- Учређење православној цркви в Изе // Карпато-Русскій вестник. 1921. 28 августа. С. 4.
- Хиротонија Прашког Епископа // Гласник Српске православне патријаршије (далі Гласник). 1923. Број 7. 1 (14) марта. С. 77.
- ŠAKIĆ S. *Velika seoba Srba i patrijarh Arsenije III Crnojević*. Novi Sad, 1990. 432 s.
- ЧАРОТА И. Гласник // Православная энциклопедия. Том XI. М., 2006. С. 559-560.
- Чехословачка // Гласник. 1931. Број 1. 1 (14) јануара. С. 14.
- ŠUVARSKÝ J. *Bisk. Gorazd (Matěj Pavlík): 1879-1979*. Praha, 1979. 257 s.

PRAVOSLÁVNÝ BIBLICKÝ ZBORNÍK
III/2016

Editor: doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Recenzenti: prof. ThDr. Milan Gerka, CSc.
Ks. biskup ThDr. Paisjusz (Piotr Martyniuk), PhD.
Ks. ThDr. Roman Dubec, PhD.

Technický redaktor: doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Rok vydania: 2016

Počet strán: 156

Vydavateľ: Diecezjalny ośrodek Kultury Prawosławnej
ELPIS v Gorlicach

ISBN 978-83-63055-28-8